

УДК 342.

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/15>

ДОСВІД ЧЕТВЕРТОЇ ТА П'ЯТОЇ РЕСПУБЛІК ФРАНЦІЇ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

THE EXPERIENCE OF THE FOURTH AND FIFTH REPUBLICS OF FRANCE AND THE POTENTIAL FOR ITS APPLICATION IN UKRAINIAN REALITIES

Курінний Є.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет

У повоєнній українській державі поруч з нагальними завданнями відновлення та відбудови понівечених війною міст і сіл, поверненням додому мільйонів біженців та внутрішньо переміщених громадян, соціалізації та моральної адаптації до мирного життя сотень тисяч військових – учасників бойових дій, постане проблема вдосконалення організації та суттєвого підвищення ефективності діяльності ключових інститутів вітчизняної влади, що практично є неможливим без реформатування та модернізації соціально-політичного устрою тобто, запровадження нової республіканської моделі в Україні. Досвід Франції цікавий для України тим, що перша спроба владної реорганізації у форматі 4-тої французької республіки (1946-1958 років) не мала успіху. І тільки після запровадження політико-правових механізмів 5-тої республіки, у цій країні були створені умови для подолання постімперської кризи та поступового переходу до сталого соціально-економічного розвитку. Визначаючи мету запровадження нової української республіки, слід наголосити, що вона у цілому буде збігатися з відповідною ціллю підготовки 5-тої республіки Франції. Це – формування ефективного державно-правового, соціально-політичного механізму, діяльність складових якого здатна забезпечити вчасну, повну та всебічну реалізацію різноманітних груп суспільних інтересів, сформованих на основі об'єктивно існуючих соціальних потреб. Окрім внутрішніх обставин, що впливають на реформування державних механізмів за допомогою нової республіканської парадигми, існують також й зовнішні. Серед них у першу чергу потрібно виокремити: зовнішню агресію РФ; початок процесу фактичної руйнації чинного світопорядку, в епіцентрі якого опинилась Україна; помітне ослаблення та припинення комплексної допомоги у лютому 2024 року з боку головного партнера нашої країни – США. Констатується, що у разі збереження української нації та державності, одразу ж після настання миру, серед переважної більшості громадян виникне вагомий запит на гідне та щасливе життя, одним з дієвих та ефективних способів вирішення якого стане принципова нова парадигма 5-тої української республіки під час підготовки якої, не зважаючи на існуючі особливості та відмінності, обов'язково слід враховувати досвід 4-тої та 5-тої французьких республік.

Ключові слова: республіка; влада; Франція; Україна, держава; війна; корупція.

In the post-war Ukrainian state, along with the urgent tasks of restoring and rebuilding war-torn cities and villages, returning home millions of refugees and internally displaced citizens, socializing and morally adapting hundreds of thousands of military personnel – combatants, there will be a problem of improving the organization and significantly increasing the efficiency of key institutions of the national government, which is almost impossible without reformatting and modernizing the socio-political system, that is, introducing a new republic model in Ukraine. The experience of France is interesting for Ukraine because the first attempt at power reorganization in the format of the 4th French Republic (1946–1958) failed. Only the introduction of the political-legal mechanisms of the 5th Republic created conditions to overcome the post-imperial crisis and gradually move to sustainable socio-economic development. When defining the goal of establishing a new Ukrainian republic, it should be emphasized that it will generally coincide with the corresponding goal of establishing the 5th Republic of France. It involves the formation of an effective state-legal, social-political mechanism, the activity of which can ensure timely, complete and comprehensive realization of various public interests based objectively existing social needs. In addition to the internal circumstances that influence the reform of state mechanisms through the new republican paradigm, there are also external ones. Among them, first of all, it is necessary to distinguish the following: Russia's external aggression; the beginning of actual destruction of the current world order the epicenter of which is Ukraine; a noticeable weakening and termination of comprehensive assistance in February 2024 by our country's main partner, the United States. The author states that if the Ukrainian nation and statehood are preserved, immediately after peace comes, the vast majority of citizens will have a strong demand for a decent and happy life, and one of the effective and efficient ways to address this demand will be a fundamental new paradigm of the 5th Ukrainian Republic. Despite the existing features and differences, its preparation should take into account the experience of the 4th and 5th French Republics.

Key words: republic, government, France, Ukraine, state, war, corruption.

Вступ. У своїй попередній статті, підготовленій наприкінці 2023 року, мною були розглянуті ключові соціально-правові характеристики та «здобутки» (точніше їх мізерні позитивні показники) чинної (четвертої) української республіки, що дозволило констатувати відсутність потенціалу для її подальшого функціонування в нашій державі.

Дану працю можна вважати продовженням циклу статей присвячених організації та діяльності української влади у межах формату як 4-тої так й можливої нової (5-тої) республіки.

Не дивлячись на нашу вітчизняну унікальність, набуті світові практики свідчать, що майже кожна розвинута демократична країна у власній історії стикалась або у перспективі буде стикатись з подібною проблемою. Тому перед тим як запропонувати заходи всебічної реорганізації української суспільності та влади, слід вивчити досвід держав, які у не такому ж далекому минулому успішно вирішили подібні установчі питання.

На мою думку, насамперед це стосується таких держав як Італія, Японія, ФРН, Франція, котрі одразу ж після Другої світової війни пройшли процедури докорінної владної реорганізації. Стосовно трьох перших, що де-факто були розпалювачами зазначеної війни та утворювали так звані «Країни Осі», після їх поразки, з метою недопущення проявів рецидивів відповідно фашизації, мілітаризації та нацифікації зміни відбувалися під наглядом та за активної участі США.

Враховуючи це, найбільш доцільним вважається дослідження відповідних практик Французької республіки, яка не зважаючи на її фактичну окупацію у 1940 році та після визволення своєї території союзними військами США та Великої Британії, з середини 1944 року відіграла хоч не вирішальну але помітну роль в театрі воєнних дій у західній Європі.

Також досвід Франції цікавий для України тим, що перша спроба владної реорганізації у форматі Четвертої французької республіки (1946–1958 років) не мала успіху.

І тільки після запровадження політико-правових механізмів П'ятої республіки, у цій країні були створені умови для подолання постімперської кризи та поступового переходу до сталого соціально-економічного розвитку.

У повоєнній українській державі поруч з загальними завданнями відновлення та відбудови понівечених війною міст і сіл, поверненням додому мільйонів біженців та внутрішньо переміщених громадян, соціалізації та моральної адаптації до мирного життя сотень тисяч військових – учасників бойових дій, постане проблема вдосконалення організації та суттєвого підвищення ефективності діяльності ключових інститутів вітчизняної влади, що практично є неможливим без реформування та модернізації соціально-політичного устрою тобто, запровадження нової республіканської моделі в Україні.

Наша Вітчизна не буде першою, перед якою постане це архіважливе завдання, подібні проблеми вирішувалися іншими країнами, зокрема, як зазначалось вище Францією у 40–50–60 роках минулого століття. Необхідність вивчення таких практик поступово перетвориться у нагальну суспільну потребу, результати розв'язання якої мають акумулюватися у відповідних висновках і пропозиціях.

Науково-теоретичною основою для вивчення зазначеного досвіду, можуть слугувати праці учених-правознавців насамперед представників таких галузей права як історії держави і права, конституційного та адміністративного права.

Майже 28-ти річна практика організації та функціонування теперішньої республіканської моделі в Україні довела вичерпність її потенціалу, що фактично унеможливило отримання давно затребуваних та очікуваних суспільством результатів у різноманітних сферах соціального життя нашої держави. Формування нової та дієвої альтернативи чинному формату української республіканської моделі, спонукає до вивчення аналогів зарубіжних практик, тому розгляд досвіду виникнення та функціонування 4-тої та 5-тої французьких республіки та можливості його використання в умовах українських реалій є **метою** цієї праці.

На початку викладення основного матеріалу, слід зазначити, що одним з важливих критеріїв визначення незадовільного стану речей у конкретному державному утворенні є суспільна думка щодо правильності чи неправильності напрямку розвитку справ у країні. Так, згідно з результатами опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) 5–10 лютого 2024 року, частка українців, які вважають, що справи в країні розвиваються у правильному напрямку, знизилась з 54% до 44%. А опитування соціологічної групи «Рейтинг», яке було проведене 10–11 лютого поточного року, свідчить, що на думку 36% опитаних, справи в країні йдуть у правильному напрямку, натомість 45% вважають, що справи рухаються у неправильному напрямку. Ще 19% не змогли відповісти. Після піку позитивних настроїв протягом 2022-го, продовжується зниження оцінки стану справ в Україні. В результаті вперше із березня 2022 негативна оцінка загального стану справ у країні переважає позитивну [1].

Для порівняння, за результатами проведеного протягом 9–17 грудня 2021 року КМІС всеукраїнського опитування громадської думки – 65,3% українців вважали, що справи в країні рухалися в правильному напрямку. Про правильний напрямок говорили 18,3% (у жовтні було 71,1% і 15%). Діяльність Президента В. Зеленського схвалювали 26,4% респондентів, не схвалювали – 58,6% (у жовтні – 28,2% і 56,9%). Серед різних варіантів прискорення розвитку України найбільше респондентів обирали повернення України її національних багатств (48,5%) та приведення до влади людей з досвідом державного управління (40,8%). Більшість респондентів (66,3%) погоджувалися з інтерпретацією поточної ситуації в Україні як кризової з деградацією і хаосом [2].

Як бачимо за майже 2,5 місяці до повномасштабного вторгнення РФ, у значній частині українських громадян, склалася достатньо критична позиція щодо оцінки як напрямку розвитку своєї держави, так й оцінки діяльності ключового її владного інституту – Президента України.

Подібні оцінки, можна було спостерігати не тільки до шостою за обліком Глави держави, а й відносно усіх його попередників без винятку, які після другого року своєї президентської каденції отримували від населення стабільно високу оцінку недовіри, а також превалювання констатації неправильного напрямку розвитку країни.

Така невтішна «стабільність» пояснюється не скільки черговим невдалим вибором вищої посадової держави, а скільки неприродним форматом «тіньової влади» «сьоміолігарщини» скалькованим з російської «сьомібанкірщини» у середині 90-х років минулого сторіччя. Саме потужний вплив насамперед на регіональні, центральні та вищі інститути влади з боку кількох олігархічних сімей протягом останніх 25–30 років, призвів до несправедливого перерозподілу економічної спадщини УРСР, виникнення значних корупційних осередків на усіх управлінських рівнях пострадянської вітчизняної бюрократії, занепаду та деградації так не ставшої на шлях всебічного розвитку та добробуту новоствореної української республіки.

Чи могли змінити вектор хибного існування України її президенти? Гадаю, що так. Однак, для цього потрібно було усвідомити усю небезпечність ситуації, яка складається і разом з небайдужими та відповідальними правознавцями, економістами та іншими фахівцями здійснити виклик фактично збанкрутілій владній системі. Підготувати нову, альтернативну модель організації суспільства та держави, що мінімізувала б як внутрішні так й зовнішні негативні впливи на країну та забезпечила її подальше позитивне функціонування.

Нажаль поки цього не трапилося, потреба у принципово новому форматі української республіки знаходиться здебільшого на початковій стадії її усвідомлення на різних рівнях нашого соціуму, після чого має відбутися її більш чітке формування та подальше доведення до широкого загалу громадськості.

Як вже зазначалося раніше, щоб не припуститись повторення помилок інших країн, необхідно вивчати практики зарубіжних держав, що складають перелік розвинутих європейських демократій та мають позитивний досвід відповідного реформування. Також, бажано щоб правові системи цих держав як й в Україні належали до романо-германської сім'ї.

Зважаючи на це, найбільш доцільним та оптимальним є вивчення відповідних практик пов'язаних з такою країною як Франція.

Говорячи про цю країну після Другої світової війни, слід зазначити, що з усіх західних держав антигітлерівської коаліції Франції в роки війни довелося пережити найбільші потрясіння. За 4 роки окупації на значній території країни було зруйновано 210 тис. будинків, пошкоджено 253 тис. селянських господарств, 195 000 промислових підприємств, з ладу виведено 2/3 транспортних засобів. Вартість франка порівняно з довоєнною зменшилась у 6 разів. Більше 100 тис. дрібних промислових і торгових підприємств збанкрутували. У країні нараховувалося понад 600 тис. безробітних. Провітала спекуляція. Чорний ринок, на якому ціни в 10-20 разів перевищували державні, поглинав величезну кількість продукції. У 1945 році обсяг промислового виробництва становив 38%, а сільського господарства – 60% рівня 1938 року. Значно послабшали позиції Франції в колоніях.

Однією з першочергових проблем повоєнної Франції було питання нового конституційного устрою Франції. Його мали вирішити Установчі збори, вибори до яких було призначено на 21 жовтня 1945 року. Одночасно в країні проходив референдум, який мав на меті визначити статус

і повноваження майбутнього парламенту, а також виявити ставлення до політичної системи Третьої республіки. Референдум відкинув ідею повернення до Третьої республіки.

«Народно-республіканський рух» спільно з іншими партіями Установчих зборів розробили проект, який у вересні 1946 року Установчі збори прийняли як новий проект Конституції. Його було схвалено в результаті референдуму, що відбувся 13 жовтня. Відповідно до нової Конституції Франція проголошувалася парламентською республікою. У Конституції були записані демократичні й соціальні права народу: право на працю, відпочинок, освіту, на створення профспілкових об'єднань, на страйк. У міжнародних відносинах конституція передбачала відмову від загарбницьких війн, від політики насильницької колонізації. За новою Конституцією парламент поділявся на дві палати – Національні збори і Раду республіки. В руках першої палати була, власне кажучи, зосереджена уся влада. Вона приймала закони і контролювала діяльність уряду. Президентові республіки, якого обирали на 7 років, надавалися другорядні функції. 24 грудня 1946 року нова конституція набрала чинності [3].

Четверта Французька республіка багато в чому була відродженням Третьої республіки, яка діяла з 1870 року під час франко-прусської війни до 1940 року під час Другої світової війни, і страждала від багатьох тих самих проблем. Незважаючи на політичну дисфункцію, Четверта республіка пережила епоху значного відновлення соціальних інститутів і промисловості нації після Другої світової війни за підтримки Сполучених Штатів, наданої через план Маршалла. Це також стало початком зближення з колишнім давнім ворогом Німеччиною, що, у свою чергу, призвело до франко-німецької співпраці. Були також зроблені деякі спроби посилити виконавчу гілку влади, щоб запобігти нестабільній ситуації, яка існувала до війни, але нестабільність залишалася. Крім того, уряд виявився неспроможним прийняти ефективні рішення щодо деколонізації численних французьких колоній, що залишилися [4].

Четверта французька республіка перебувала у тривалій економічній і політичній кризі: країну охопили неперервні страйки, тривали антиколоніальні війни в Індокитаї, Мадагаскарі та Алжирі. Алжирська війна стала важким тягарем для нездатних навести лад в економіці так званих «примарних урядів», викликала осуд світової спільноти та обурення громадськості самої Франції. За 12 років існування Четвертої французької республіки змінилися 21 уряд і 12 їх очільників [5, с. 2].

До досягнень Франції у це 12-річчя на зовнішньополітичній арені слід віднести те, що у червні 1949 року Франція стала членом НАТО. У квітні 1951 року Франція, Італія, Бельгія, Голландія, Люксембург і ФРН уклали договір про створення Європейського об'єднання вугілля і сталі. Утворення цього об'єднання зміцнило міжнародні позиції Франції, сприяло налагодженню торгового, економічного, культурного співробітництва. Також, у 1957 році у Римі було підписано угоду про перетворення Об'єднання вугілля і сталі на „Загальний ринок“.

Проте політична боротьба в країні не вщухала. У 1952 році Франція підписала договір про Європейську оборонну спільноту – фактично йшлося про створення „Європейської армії“. Цей договір наштовхнувся у Франції на сильну протидію політичних сил. Країна виявилася розколотою. У травні 1953 року генерал де Голль заявив про відхід від політичної діяльності, а 12 листопада того ж року він привселюдно виступив проти „Європейської армії“, оскільки вважав, що ЄОС позбавить Францію армії, а відтак – незалежності, послабить її зв'язки з колоніями і відкриє шлях до німецької гегемонії в Європі.

Боротьба навколо ратифікації договору про ЄОС стає дуже напруженою. 30 серпня 1954 року на засіданні Національних зборів Франції договір про ЄОС було відхилено. Того ж року, під керівництвом Фронту національ-

ного звільнення (ФНЗ) Алжиру в цій країні розпочалося повстання проти французької влади, уряд узяв курс на його придушення. Командування армії було незадоволене урядовою політикою. З одного боку, всі кабінети дотримувалися курсу на придушення національно-визвольного руху алжирців, а з іншого – за спиною армії вели таємні переговори з ФНЗ. Серед армійської верхівки міцнішало переконання, що уряд нездатний розв'язати „алжирське питання“. Війна в Алжирі стала центральною внутрішньополітичною проблемою Франції, вона побила всі „рекорди“ жорстокості й буквально спустошила казну. Французьке суспільство розкололося. Одні вимагали покласти край війні, інші наполягали на її продовженні. В Алжирі йшла відкрита підготовка до військового замаху, уряд же виявився неспроможним гарантувати збереження демократії. І тоді вирішили закликати «найзнаменитішого з французів» – генерала Шарля де Голля, який самотньо жив майже усі ці роки у своєму замському будинку. Він влаштував майже всіх. Ультраколоністи були впевнені, що де Голль збереже Алжир французьким, інші сподівалися, що він врятує Францію.

У травні 1958 року, коли криза в Алжирі досягла апогею, генерал передав до друку декларацію, в якій говорилося, що він готовий узяти на себе владу в разі надання йому особливих повноважень. 1 червня 1958 року більшість Національних зборів затвердила де Голля главою уряду, 2 червня цей політик одержав надзвичайні повноваження і розпустив Національні збори. Четверта Республіка назавжди пішла в історію [4].

Підготовлений співробітниками Шарля де Голля проект нової Конституції після обговорення в Консультативному комітеті й Раді міністрів був прийнятий на референдумі 28 вересня 1958 року. Чинності Конституція набрала 4 жовтня 1958 року. Це була сімнадцята Конституція з 1789 року, вона «сформувала» 22-й від початку існування країни політичний режим і ознаменувала в історії Франції народження П'ятої республіки.

Конституція в матеріальному розумінні включала три акти: Конституцію 1958 року, Декларацію прав людини і громадянина 1789 року, і преамбулу Конституції 1946 року. Це підтверджується тим, що Конституційна рада у своїх рішеннях неодноразово посилалася на Декларацію 1789 року і преамбулу Конституції 1946 року як на складові частини чинної Конституції і включила їх до переліку законів, відповідність яким інших актів вона перевіряє.

Конституція 1958 року закріплює сутність французької держави і регулює взаємовідносини її органів. Вона встановила, що Франція є неподільною, світською, демократичною і соціальною республікою, та проголосила принцип народного суверенітету, який здійснюється народом через його представників і на референдумі. Конституція ствердила девіз Республіки «Свобода, рівність і братерство» і проголосила принцип Республіки „Правління народу, із волі народу і для народу» (ст. 2). Ця Конституція запровадила змішану республіканську форму, яка визначається насамперед тим, що глава держави (президент) обирається без участі парламенту, а прем'єр-міністр призначається президентом без згоди парламенту (ознаки президентської республіки). Водночас уряд відповідає перед нижньою палатою парламенту (парламентська форма правління). В Основному законі закріплене важливе положення про те, що республіканська форма правління не може бути предметом перегляду (ст. 89). За формою територіально-політичного устрою Франція є складною унітарною державою (Корсика – політична автономія, Нова Каледонія – асоційована держава). Конституція 1958 року встановила механізми контролю за відповідністю конституційних норм нормам міжнародного права.

Однією з характерних рис Конституції 1958 року є закріплення домінуючого становища виконавчої влади

в загальній системі державних органів. Зосередження влади в руках президента й уряду – головний прояв цієї особливості. Процес концентрації політичної влади у виконавчих органах змінив статус парламенту. Вони мають широкі можливості для впливу на парламент, а в деяких випадках діють і «через його голову», як, наприклад, при проведенні референдумів на підставі ст. 11 Конституції. Парламент втратив значну частину своїх законодавчих повноважень. Він може «законодавувати» лише у сферах, визначених ст. 34 Конституції. Усі інші питання регламентної влади регулюються актами виконавчих органів. Конституція 1958 року значною мірою розширила сферу застосування одного з головних інститутів безпосередньої демократії – референдуму [6].

Режим П'ятої республіки вирізнявся посиленням втручання держави в сферу економіки і соціальних відносин. За допомогою державних законів, субсидій та інших пільг швидкими темпами розвивалися нові галузі, пов'язані з науково-технічним прогресом, – атомна і ракетна, виробництво ЕОМ, радіоелектроніка. Було здійснено докорінну реконструкцію металообробної, хімічної, авіаційної промисловості. Зросло виробництво товарів масового споживання (автомобілів, холодильників, телевізорів). Посилювалися заходи до стабілізації фінансової системи.

У зовнішній політиці де Голль мав на меті три основних завдання: відродити велич Франції, зміцнити її незалежність і самостійність, послабити вплив США в Європі. Негативно ставлячись до комуністичного режиму, він пішов на зближення із СРСР, щоб створити протипагу США. У 1966 році президент заявив про вихід Франції з військової організації НАТО при збереженні участі в політичних структурах Північно-Атлантичного блоку. Де Голль приділяв першорядну увагу модернізації збройних сил, їхньому оснащенню сучасною зброєю. Франція створила атомну бомбу, атомні підводні човни, балістичні ракети [3].

Центральне місце в системі державних органів влади Франції відведено президенту республіки. Президент є главою держави, здійснює верховне представництво країни у всіх сферах внутрішньополітичного та міжнародного життя. Він забезпечує дотримання Конституції, нормальне функціонування державних органів, правонаступництво держави, є гарантом національної незалежності, територіальної цілісності і дотримання міжнародних договорів, очолює збройні сили країни.

Одна з головних особливостей державного механізму П'ятої республіки полягає в тому, що його практичне функціонування прямо залежить від того, чи співпадає президентська і парламентська більшість. У тих випадках, коли політичні сили, які підтримують Президента, в той же час контролюють Національні збори, роль Президента як носія виконавчої влади значно збільшується.

Щодо парламенту, то палати (вища – Сенат, нижча – Національні збори) мають неоднакові повноваження, а також існує різний спосіб їх формування. Усталена таким чином нерівність найчастіше схиляється на користь Національних зборів. Не дивлячись на те, що в законодавчій сфері повноваження двох палат є рівними, у випадку виникнення протиріччя уряд надає останнє слово саме Національним зборам.

Важливою функцією парламенту є контроль за діяльністю Уряду. В цій галузі практика П'ятої республіки має цілий ряд нововведень. Парламентарі зберегли за собою право усного чи письмового запиту на адресу прем'єр-міністра або членів уряду. Але найважливішою та найбільш значною формою контролю залишається інститут парламентської відповідальності уряду.

Основа адміністративної юстиції у Франції утворюють на сьогодні регіональні адміністративні трибунали. Вони розглядають справи за позовами про анулювання неправомірних актів адміністративних органів, про відшкодування

шкоди, заподіяної діями адміністрації. Вищим органом адміністративної юстиції є Державна рада, яка виступає касаційною та апеляційною інстанцією по справах, що вирішуються адміністративними трибуналами. Крім того, вона розглядає у першій інстанції справи, пов'язані з регламентарними актами – президента республіки, прем'єр-міністра та міністрів. Таким чином, змішана форма правління стала ефективною і дієвою відповіддю на політичну кризу 1958 року у Франції. Досвід П'ятої республіки підтверджує, що ця форма правління може змінюватись і залишатись ефективною навіть при радикальній зміні політичних ситуацій. Французька модель організації влади може ефективно впливати на подолання кризових явищ [7, с. 2–5].

65-річний досвід функціонування інститутів влади та правових механізмів П'ятої республіки у Франції переконливо доводить їх дієвість та життєздатність.

На мою думку, наведені практики 4-тої та 5-тої французьких республік потрібно враховувати під час підготовки та безпосереднього впровадження у життя комплексу заходів пов'язаних з 5-тою українською республікою.

Однак, при цьому необхідно зважати не тільки на мету та завдання даного заходу, а й на характеристики як внутрішніх так й зовнішніх факторів, що позначаються і надалі впливатимуть як на зміст, так й на алгоритм намічених перетворень.

Зупиняючись на меті запровадження нової української республіки, слід наголосити, що вона у цілому буде збігатися з відповідною ціллю підготовки 5-тої республіки Франції. Це – формування ефективного державно-правового, соціально-політичного механізму, діяльність складових якого здатна забезпечити вчасну, повну та всебічну реалізацію різноманітних груп суспільних інтересів, сформованих на основі об'єктивно існуючих соціальних потреб.

У ролі відповідних гарантів досягнення наведеної мети нового формату республіки як для Франції так й для теперішньої України має виступити своєрідний триумвірат ключових соціальних складових. Перша – критична кількість самодостатніх, позитивно самореалізованих особистостей, з яких утворений середній клас громадян конкретного державного утворення. Друга – різноманітні інститути громадянського суспільства, які забезпечують постійні процеси самоорганізації, самоконтролю та саморозвитку соціуму, його ціннісні, моральні устої та соціальне здоров'я. Третя складова – дієздатні та потужні, розвинуті та авторитетні владні структури правової держави, що формуються за активної участі громадян, функціонують за принципом верховенства права, відповідно до якого утворюються та діють норми права – головний соціальний інструментарій забезпечення реалізації потреб суспільства, через якісне нормативно-правове регулювання широкого кола суспільних відносин.

Наведені гарантії виступають також у ролі своєрідних завдань, реалізація яких буде певною передумовою успіху досягнення мети запровадження нової республіканської парадигми. Якщо для Франції 1958 року реалізація відповідних завдань, враховуючи більш тривалі часові періоди повноцінного функціонування попередніх різновидів республіканського правління та демократичних режимів становила не такі значні труднощі, то для України зразка 2024 року виконання подібних завдань ще довгий час не втрачати свою актуальність.

Наступне питання пов'язане із запровадженням 5 республіки в Україні, стосується причин та умов за яких будуть здійснюватися у нас ці трансформаційні заходи.

Зважаючи на те, що стосовно французької республіки, відповідна хронологія подій мною щойно була стисло висвітлена, їх причини та обставини в цілому є зрозумілими. То відносно України, слід зазначити, що головним

детермінантом для заміни чинної республіканської моделі є неспроможність владного апарату нашої країни на належному організаційному та функціональному рівні реалізувати суспільні та державні потреби України, малоприховане домінування серед значної кількості вітчизняного чиновництва власних і групових меркантильних інтересів, зростання корупції та казнокрадство навіть в умовах військового стану, що характеризується значним дефіцитом грошових коштів у бюджеті держави.

Причинами необхідності запровадження нової моделі української республіки, мною достатньо приділено уваги у попередній статті, присвяченій вичерпаності потенціалу 4-ої республіки України. До їх досить широкого переліку ще можна додати інформацію чинного українського Президента на пресконференції 25 лютого 2024 року про те, що план контрнаступу України у 2023 році, був відомий росіянам ще до його початку [8].

Окрім внутрішніх причин та обставин, реформування державних механізмів за допомогою нової республіканської парадигми, існують також й зовнішні. Серед них у першу чергу потрібно виокремити: зовнішню агресію РФ, яка триває десять років, а активна фаза – понад двох років; початок процесу фактичної руйнації чинного світопорядку, в епіцентрі якого опинилась Україна; помітне ослаблення та припинення комплексної допомоги у лютому 2024 року з боку головного партнера нашої країни – США, викликаного не тільки «внутрішніми дискусіями» у даній державі, а й реальним побоюванням РФ з боку керівництва Сполучених Штатів, що вже у недалекому майбутньому

може обернутися для цієї «наддержави» та її союзників необхідністю відповідати більш масштабним і серйозним викликам з боку нових і старих претендентів на світове володарювання.

Перелік наведених обставин не є вичерпаним, але на мою думку достатньо й цих трьох, щоб усвідомити серйозність ситуації, що склалася для України на міжнародній арені, перед якою черговий раз постала реальна загроза не тільки втрати своєї державності, а й назви і місця на карті Європи.

Наступна проблема, стосовно підготовки 5-тої української республіки, пов'язана з роллю особистості в історії країни. У Франції умовним «батьком» 5-тої французької республіки став генерал Шарль де Голль, який з командою соратників та однодумців у 1958 році, фактично врятував свою Батьківщину від хаосу і свавілля чергової революції. В реаліях сучасної України, такої особистості або групи особистостей поки не спостерігається, що дуже прикро – бо наша країна давно потребує справжніх лідерів.

На підставі викладеного можна **констатувати**, що у разі збереження української нації та державності, одразу ж після настання миру на нашій багатотраждальній землі серед переважної більшості громадян виникне вагомий запит на гідне та щасливе життя, одним з дієвих та ефективних способів вирішення якого стане принципова нова парадигма 5-тої української республіки, під час підготовки якої, не зважаючи на існуючі особливості та відмінності обов'язково слід враховувати досвід 4-тої та 5-тої французьких республік.

ЛІТЕРАТУРА

1. Олександр Шумілін. Ще одне опитування показало, що в Україні більше тих, хто негативно оцінює стан в країні. Українська правда. 19 лютого 2024. – <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/19/7442562/>
2. Суспільно-політичні настрої населення України: результати опитування проведеного 9–17 грудня 2021 року методом особистих ("face-face") інтерв'ю. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1080&page=1>
3. Франція 1940-1996 роки. https://ru.osvita.ua/vnz/reports/world_history/4739/
4. Французька Четверта республіка. <https://history-maps.com/uk/story/History-of-France/event/French-Fourth-Republic>
5. Відновлення величі: політика національної консолідації Франції після Другої світової війни. <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4907/1/Vidnovlennia%20velychi%20polityka%20natsionalnoi.pdf>
6. *Держава і право* Франції. <http://nkkep.com/wp-content/uploads/2022/05/P-12-IDPZK-10.05.pdf>
7. Козинець О.Г. П'ята республіка у Франції – досвід країни зі змішаною формою правління. <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/5663/%D0%9F%27%D1%>
8. Зеленський щодо контрнаступу: «Плани України були на столі у Кремля ще до початку дій». Радіо Свобода. 25 лютого 2024. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kontrnastup-viyna-zsu-zelenskyu-plan-rosiya/32834616.html>